



Paabolaisten Sukuseura ry.

JÄSENLEHTI N:O 14

Maaliskuu 1990

S i s ä l l y s:

Johtokunnan jäsenten osoitteet.....	2
Erkki Paavolainen 1890 - 1960.....	3-24
Muistikuvia.....	25-27
Lasten muistoja Erkki-sedästä	28-33
Karjalan nainen.....	34
Erään perheen kohtalo.....	35
Kutsu sukukokoukseen.....	36
Tietoja sukukokouksesta ja -juhlasta.....	37

PAAVOLAISTEN SUKUSEURA R.Y.:N JOHTOKUNTA

- Jaakko Paavolainen, Bulevardi 11 A 10, 00120 Helsinki, puh. 90-649 899
 Rauno Paavolainen, varapuheenjohtaja, Santunkatu 6, 15150 Lahti, puh. 918-334 401
 Lauri Paavilainen, Vanhatie 28 A 3, 15240 Lahti, puh. 918-305 630
 Lauri Paavolainen, 47710 Jaala, puh. 951-341 09
 Reino Paavolainen, Aleksis Kiven katu 32 B 9, 33200 Tampere, puh. 931-370 93
 Toivo Paavolainen, Moukaritie 8 G, 03620 Karkkila, puh. 225 9079
 Väinö Tp. Paavolainen, Länsilahdenkuja 4 D, 00210 Helsinki, puh. 90-692 6860
 Elvi Seppälä, Seimenkatu 20, 33730 Tampere, puh. 931-645 985
 Kalervo Paavolainen, varajäsen, 41630 Oravasaari, puh. 941-668 139
 Tapio Paavolainen, varajäsen, 14680 Alvettula, puh. 917-451 59
 Raija Valonen, varajäsen, Päivälänkatu 3, 05830 Hyvinkää, puh. 914-290 29
 Johannes Paavolainen, kunniajäsen, Sammonkatu 19 E 71, 33540 Tampere
 Martti Paavolainen, kunniajäsen, Pengerkatu 22 C 49, 00500 Helsinki
 Ritva Paavolainen, sihteeri, Bulevardi 11 A 10, 00120 Helsinki, puh. 90-649 899

Lehden taitto ja puhtaaksikirjoitus Lou-Lou Vaske

* * * * *

* * * *

* *

*

* * * ERKKI PAAVOLAINEN * * *

1890 - 1960

Kouluneuvos Erkki Paavolaisen (1890-1960) syntymästä on tänä vuonna kulunut sata vuotta, joten on aihetta palata hänen elämänsä vaiheisiin. Kaiken muun ohella Erkki Paavolainen oli sukuseuramme ensimmäinen ja pitkäaikainen esimies vuosina 1936-60. Suvun vanhemmille jäsenille hänen henkilökuvansa on vielä tuttu ja tunnettu. Yhä suurempi on kuitenkin niiden määrä, joille Erkki Paavolainen on vain nimi, jos sitäkään. On siksikin aihetta kertoa hänen tarinansa uudelleen.



V ä h ä n l a p s u u d e s t a

Sukumme käsitti 1800-luvun puolivälissä n. 60-70 henkeä ja viitisentoista perhettä, ja se oli nopeasti kasvamassa. Lapsirikkaus oli yleistä ja aivan eritoten siinä sukuaarassa, johon Erkki Paavolainenkin tuli kuulumaan. Hänen isovanhempansa Antti (1814-1867) ja Maria o.s. Kuortti (1815-1892) saivat 11 poikaa, joista seitsemän varttui aikuisiksi. Näistä "seitsemästä veljeksestä" viides oli Pietari (8.4.1846 - 17.9.1902), joka 1865 avioitui Maria Käävän (21.2.1847 - 5.12.1906) kanssa ja kauppa-mieheksi ryhtyneenä pian saavutti vakavaraisen aseman Kivennavan kirkonkylässä.

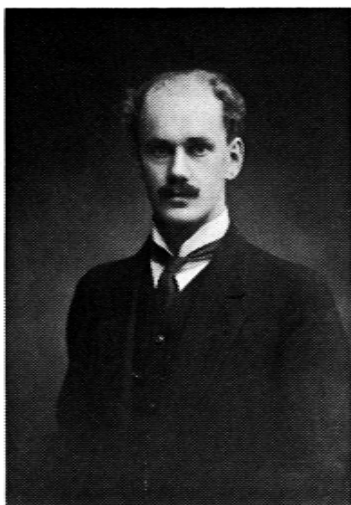
Myös Pietari ja Marian perhe kasvoi suureksi. Kaikkiaan syntyi 15 lasta, heistä Erkki (17.5.1890) aivan viimeisenä äidin ollessa ja 43-vuotias. "Kirkonkylän Pietarin" perhe ja yhteiskunnallinen asema olivat tällöin jo saavuttaneet lopulliset mittansa. Talo kauppalikkeineen ja maineen oli pitäjän vauraimpia, ja isäntä myös kunnan ja seurakunnan näkyvä hahmo.

Pikku Erkkiä ympäröi laaja sisarusparvi. Sen esikoinen Pekka (1868-1930) oli Erkin syntyessä jo 22-vuotias ja opiskeli lakitutkintoa yliopistossa. Hänestä oli aikanaan tuleva Kivennavan henkikirjoittaja ja kansanedustajakin. Kaksi vuosikymmentä eroa

oli myös Mikkoon (1870-1940), joka myöhemmin jatkoi isän kauppaliikettä, mutta päätyi sitten Kivennavan suntioksi. Vanhin sisar Katri (1872-1954) oli 18-vuotias; hän avioitui v. 1897 kanttori Oskari Kaakonkalvon kanssa ja eli suurimman osan elämästään Helsingissä. Annikki-sisar (1879-1957) puolestaan avioitui 1902 pastori Jooseppi Arran kanssa ja vietti elämänsä pääosin Viipurissa. Johannes-veli (1881-1946), joka Erkin syntyessä oli 9-vuotias, antautui aikanaan maanviljelykseen, mutta päätyi kuitenkin lopulta kanavanhoitajaksi Keski-Suomeen. Mari-sisko oli vasta 4-vuotias (1886-1984); hän avioitui 1911 uskonnonlehtori J.A. Pimiän kanssa ja asui Terijoella. Jo tästä on arvattavissa, että kosketukset sukulaisiin muodostivat merkittävän osan Erkki Paavolaisen elämässä.

K o u l u t i e

Koulutie pitemmälle kuin kansakouluun ei tuohon aikaan ollut yleensäkään helppoa eikä varsinkaan Kivennavalta käsin. Pietari Paavolaisen perheessä se kuitenkin oli kunnianhimoisena tavoitteena. Kaikille lapsille ainakin tarjottiin oppikoulun käymisen mahdollisuus. Erkin tullessa kouluikään Katri-sisar asui nuorikkona Kuopiossa. Erkki siis kirjoitautui Kuopion Klassilliseen lyseoon v. 1900 ja kävi siellä alimmat luokat. Kanttori Kaakonkalvon perheen mukana hän 1904 ajautui Helsinkiin ja jatkoi Suomalaisessa Normaalityössä 4. luokalta. Sieltä hän keväällä 1909 valmistui ylioppilaaksi kohtalaisin arvosanoin. Mikään luku- tai priimus-tyyppi Erkki ei kuitenkaan ollut. Yhteiskunta ja sen toimet vetivät puoleensa, samoin urheilu. Kouluvuosina hän harrasti mm. kiekonheittoa saaden palkintojakin koulujen välisissä kilpailuissa.



J o t t a m a i s t e r i k s i m a i n i t t a i s i i n

Yliopistossa Erkki otti pääaineekseen kansantalouden, mitä pidettiin suhteellisen helppona tienä maisteriksi. Kenties valinnassa osaksi heijastui myös miehen silloinen käsitys tulevaisuudestaan. Kauppiaan poikana hän tulisi tavalla tai toisella ajautumaan liike-elämän pariin. Gradu-tutkielmansa hän kirjoitti Häkli et Lallukka Oy:n liiketoimista tietyillä alueilla; hän oli ollut kesällä 1914 harjoittelemassa mainitussa liikkeessä.

Opiskelijanakaan Erkki Paavolainen ei näytä olleen erikoisemmin innokas. Yhteiskunta ja sen vapaat harrastukset, kuten nuorisoseurat vetivät nyt puoleensa. Maisterintutkinnon hän sai valmiiksi vasta v. 1915.

Maailmansota oli alkanut. Sen mukana tulleet tapahtumat vaikuttivat pian myös Erkki Paavolaisen tulevaisuuteen. Hänestä mm. tuli Viipurilaisen osakunnan v.t. kuraattori v:ksi 1916. Vielä suurempi harppaus oli kuitenkin se, että hänet pyydettiin viipurilaisen Karjala-lehden päätoimittajaksi v:n 1917 alusta. Monet kokeneemmat olivat kieltäytyneet astumasta tälle tuuliselle paikalle, mutta Erkki Paavolainen nuorena ja rohkeana ei tarjousta torjunut. Hän oli äkkiä tullut näköalapaikalle ja keskelle historian käännteitä.

Samana vuoden keväänä nuori päätoimittaja myös avioitui. Hän oli jo kolmisen vuotta tuntenut viipurilaisen kielten opiskelijan Elsa Paulina Joensuun (1892-1964), joka myös oli valmistunut maisteriksi. Elsa Paulinan vanhemmat olivat Salomon Joensuu, syntynyt Pomarkusta, ja Paulina Laurila Jaakkimasta. Salomon oli alkuaan kynöneuvoja, Paulina taas kätilö; nyt ne kuitenkin olivat talonomistajia lähellä asemaa Erkonkadun varrella. Tyttären lisäksi heillä oli poika, Väinö Mikael, maisteriksi lukeva hänkin. Kesäkuussa 1917 pidettyjen häiden jälkeen Erkki ja Elsa asettuivat asumaan appivanhempiensä taloon. - Esikoistytär Katri syntyi 14.4.1918 keväänä hetkellä, jolloin valkoisten sotatoimet Viipurin valtaamiseksi punaisilta olivat käynnistymässä.

P ä ä t o i m i t t a j a n a

Mutta ennen näitä tapahtumia oli käännteentekevä vuosi 1917. Heti Venäjän maaliskuun vallankumouksen jälkeen nuori päätoimittaja joutui ottamaan kantaa maan tulevaisuuteen, kuten niin monet muutkin. Jo pian nuorsuomalainen Erkki Paavolainen alkoi edustaa mahdollisimman suuren valtiollisen itsenäisyyden vaatimusta. Kysymys maan tulevaisuudesta tosin jakoi kahtia kaikkia puolueita, myös nuorsuomalaista. Toukuussa Karjala-lehti irrottautui puolueensa virallisesta kannasta ja vaati täyttää itsenäisyyttä. Sen ei tarvinnut olla yksin, sillä samaan aikaan Helsingissä perustettu Uusi Päivä otti saman kannan.

Erkki Paavolainen joutui Karjalan mukana olemaan monissa myrkyisissä vaiheissa v:n 1917 aikana. Rinta rinnan itsenäisyyspolitiikan kanssa kehittyi sisäpoliittinen

tilanne räjähdystä kohti. Kun marraskuun lakon jälkeen perustettiin erityinen Karjalan kansalaisliitto jo aiemmin perustetun suojeluskuunnan lisäksi, Erkki Paavolainen oli sen ensimmäisessä puheenjohtajistossa. Näin hän tuli olemaan keskeisesti mukana niissä tapahtumissa, jotka tammikuussa 1918 johtivat ns. Venäjänsaaren retkeen ja joilla oli suuri merkitys koko vapaussodan syttymisessä. - Sodan jännittävät viikot Erkki Paavolainen käytti valkoisten sisäiseen tiedotustoimintaan ja koki monia jännittäviä vaiheita. Vain sattuma pelasti hänet joutumasta Viipurin lääninvankilaan muiden pidätettyjen joukkoon ja alttiiksi teloitukselle, ja vähältä piti, ettei hän joutunut punaisten pakko-ottoon huhtikuun jälkipuolella. Syksyllä Erkki Paavolainen julkaisi ensimmäisen kirjansensa "Sosialistiemme isänmaanpetos", jonka syyttävä sävy näkyy jo nimessä.

Sisäinen tila maassa ei sodan jälkeenkään ollut täysin selkeä. Valkoisten rintamaa jakoivat suuntaerimielisyydet ja kysymykset sellaiset kuin vankien kohtelu ja tuleva hallitusmuoto; oikeistopuolueet olivat muotoutumassa uudelleen: kokoomukseksi ja edistykseksi. Tulevana kokoomukselaisena Erkki Paavolainen mukautui monarkkiseen ajatteluun oltuaan aluksi kyllä tasavallan kannalla.

20 - l u v u n u u d e t h a a s t e e t



Tutkimus ei vielä ole valaissut niitä ristiriitoja, joihin Erkki Paavolainen näyttäisi joutuneen ympäristönsä kanssa. Erkki Paavolaisen oma teksti antaa ymmärtää, että hänen oma lojaali suhtautumisensa K.J. Ståhlbergin presidentiksi valintaan Mannerheimin sijasta johti ristiriitaan lehden johtokunnan kanssa. Tosin on vielä tuntematonta, kuinka pitkälle ristiriita kärjistyi, mutta joka tapauksessa Erkki Paavolainen v. 1920 otti vastaan hänelle tarjotun Kanneljärven (silloin Uudenkirkon) kansanopiston johtajan toimen, vaikka päätoimittajuus Viipurissa olisi epäilemättä ollut näyttävämpää.

Muutos kutsumuksen sisällössä oli joka tapauksessa huomattava. Kun Erkki Paavolainen lähes samanaikaisesti (1921) valittiin vielä Etelä-Karjalan Nuorisoseuran puheenjohtajaksi, hänestä oli tullut yksi kannaksen kansansivistystyön johtajista. Jo lokakuussa 1918 hänet sitä paitsi oli valittu sihteeriksi Karjalan kannaksen komiteaan, jonka toimesta kokoontui 1920 tammikuussa Karjalan kannaksen kuntien edustajisto, eräänlainen maakunnan oma parlamentti. Erkki Paavolainen toimi edustajiston sihteerinä koko sen elinajan. Eräänlainen sisäänajo uuteen tehtäväkenttään maakunnassa oli Erkki Paalovaisen teos "Karjalan kannaksen kysymyksiä" (1923), jossa hän mm. käsiteli laajasti ulkomaalaisten maanomistusta Viipurin läänissä. Kun piiankin perustettiin erityinen hoitokunta asiaa pohtimaan, Erkki Paavolainen tuli sen jäseneksi vuosiksi 1925-36.

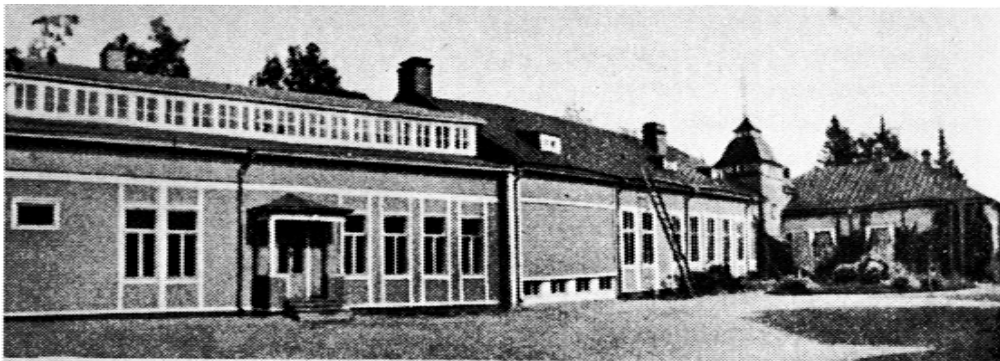
Mutta 20-luvun alkupuoli muodostui myös leimallisesti Erkki Paavolaisen Kanneljärven kaudeksi. Keskellä kirkonkylää sijainnut opisto oli monella tavoin hiljaisen maaseudun sykkivä sydän ja johtajapari sen keskipiste. Erkki ja hänen vaimonsa Elsa olivat nuoria, ja monet harrastukset vetivät heitä puoleensa. Erkki Paavolaisen aika ei vielä ollut niin tiukalla kuin myöhemmin. Elsan työtarmoa kyllä vei äitiys ja kodinhoito. Lapsia siunaantui Katri-tyttären jälkeen vielä kolme: pienenä kuollut Liisa (1920), Helena (1922-1960) ja tämän kirjoittaja (1926). Silti aikaa riitti kääntämiseen, kudontatöihin, lauluesityksiin ja jopa näyttelymiseen. Viimeksi mainittu oli varmaan lainaa Erkki Paavolaiselta, jonka harrastuksiin näyttämötaide aina kuului.



Elsa Paavolainen

Opisto ja yhteiskunta
vaativat osansa

Karjalan pääkaupungista Erkki Paavolainen näin oli ajautunut maakuntaan. Kivennavan poika sai koettaa voimiaan Uudellakirkolla. Kun Viipurilainen osakunta 1890-luvun vaihteessa oli etsinyt sopivaa kansanopiston paikkaa, se oli päätynyt Kanneljärvelle, joka seutu oli huomattavasti sivussa Uudenkirkon vanhan historiallisen pitäjän keskuksista. Seitsenkunta kylää käsittänyt Kanneljärven seutu oli jo silloin oma kokonaisuutensa Kivennavan ja Uudenkirkon välissä. Melkoiset metsät erottivat sen näistä kantapitäjistä molempiin suuntiin. Mutta vaikka Kanneljärvi Uudeltakirkolta käsin katsottuna oli syrjäistä seutua, sen asema oli suuresti muuttunut, kun Viipurin-Pietarin rata kulki pitkälti sen ydinalueiden vieritse. Se oli nyt sopiva kansanopiston paikka. Voidaan hiukan väljästi luonnehtien sanoa, että suomalaisuutta puolustava oppilaitos ja venäläinen huvila-asutus tulivat rautatien kera ikään kuin yhtä rintaa Kanneljärvelle. Niistä virkistyneenä seutu ryhtyi jo ennen maailmansotaa ajamaan oman kunnan muodostamista. Hanke oli viivästynyt, mutta oli nyt jälleen vireillä 20-luvun alkuvuosina. Vuoden 1925 alusta oli olemassa Kanneljärven kunta ja Kanneljärven kansanopisto.



Kanneljärven kansanopisto 1930-luvulla

Pienellä paikkakunnalla opiston johtajalla ja hänen puolisoillaankin oli kysyntää mo-
neen suuntaan. Erkki Paavolainen joutui mukaan kunnanvaltuustoon vuosiksi 1924-28. Hän kuului uuden pitäjän kirkonrakennus toimikuntaan. Suojeluskunta oli itsenäisyyden alkuvuosina - jos myöhemminkin - asia, jota ilman rajaseudun elämää ei voitu ajatella. Siihen kuuluminen oli velvollisuus, jota Erkki Paavolainen ei voinut välttää. Häntä tarvittiin sen johtokunnassa, niin siviili kuin luonnoltaan olikin.

Vaikka romanttisilla yksilöharrastuksilla olikin jalansijaa Kanneljärven alkuaikana, paluuta yhteiskunnallisesti suuntautuvan elämän peruslinjalta ei voinut olla. Edelliseltä johtajalta, Juho Hurmalaiselta peritty asema Etelä-Karjalan kansansivistystyön kentässä jo sinänsä velvoitti. Mutta aivan uusiakin haasteita oli tullut eteen itsenäistymisen mukana. Yleisesti tunnettu seikkahan on, että olosuhteet koko Kaakois-Suomessa ja erityisesti kannaksen eteläisillä alueilla muuttuivat paljon. Ennen kaikkea talouselämä joutui uusien realiteettien eteen. Taloudellinen ahdinko ennen 30-luvun nousua oli melkoinen, ja sillä oli samalla oma vaikutuksensa niin herkeillä kulttuurin alueella kuin vapaaehtoinen kansansivistystyö oli.

Uusi maakunnallinen tilanne heijastui Erkki Paavolaisen toimenkuvassa siten, ettei hän voinut - ei ehkä tahtonutkaan - muotoutua vain opistolle omistautuvaksi laitostohtajaksi. Opiston tulevaisuus oli kiinni koko maakunnan tulevaisuudesta. Kannaksen pienviljelijän ja kalastajaväestön asiain edistäminen oli työtä myös kansansivistyksen puolesta. Erkki Paavolainen oli tässä uudessa tilanteessa epäilemättä mies paikallaan, sillä kansantaloudella ja yhteiskuntaprobleemoilla oli sijansa jo hänen opinnoissaankin. Tältä pohjalta selittyivät myös Erkki Paavolaisen moninaiset puuhat komiteatyöskentelyn sektorilla.

Hän oli puheenjohtajana Suomenlahden ja Laatokan kalastajaväestön aseman tutkimuskomiteassa (1930), Suomenlahden rannikkokomiteassa 1935-38 ja vihdoinkin Suomenlahden rannikon huoltoalueen neuvottelukunnassa 1939.



Eduskuntaan Erkki Paavolainen joutui jo v. 1924 pidetyissä vaaleissa. Kokoomuksen ehdokkaana Viipurin läänin itsenäisessä vaalipiirissä hänen laskettiin saavan erityisesti kivennapalaisten ääniä, kuten tapahtuikin. Kahta vaalikautta lukuunottamatta Erkki Paavolainen oli eduskunnan jäsen aina v:een 1951 asti. Suvun piiristä oli jo aikaisemmin Pekka Paavolainen, Erkki Paavolaisen vanhempi veli, ollut samassa tehtävässä vuosien 1914, 1917 ja 1918 valtiopäivillä nuorsuomalaisten edustajana. Hänen osalleen oli siten langennut kunnia olla äänestämässä maan itsenäisyysjulistuksen puolesta.

Uusi työkenttä tosin lisäsi menevän miehen työtaakkaa, mutta merkitsi yhteiskuntastatuksen nousua. Kansanedustaja ei tuolloin - eikä kai nytkään - ollut mikään pikkuherra. Tuota pikaa ilmestyi auto, jolla saattoi tehdä puhujamatkoja ja liikennöidä asemalle; niitä ei vielä maaseudulla liiemmin ollut. Hotelli Carlton Helsingissä sai vuosiksi säännöllisen asiakkaan.

Vaikka Erkki Paavolaisella jo oli monia huomionarvoisia yhteiskunnallisia tuttavuuksia - mm. Karjalan Kulttuurirahaston sihteerinä ja asiamiehenä ja v:sta 1924 Suomen Kansanopistoyhdistyksen johtokunnan jäsenenä - hän pääkaupungin poliittisissa ympyröissä kuitenkin oli noviisi ja taustaltaan leimallisesti maakuntansa edustaja.



Suomen Kansanopistoyhdistyksen johtokunta 1939

Vaikka Erkki Paavolainen lapualaisvuosina joutuikin hetkeksi mukaan valtakunnalliseen politiikkaan, hän kyllä pysyi pääasiallisesti kannaksen etujen ajajana koko edustajakautensa.

Eräässä suhteessa tämä sääntö ei kuitenkaan pitänyt paikkansa. Värikäs valtiopäiväelämä kirvoitti Erkki Paavolaisen journalistiset ja kirjalliset taipumukset eloon; hänestä tuli Karjalan eduskuntapakinoitsija. Pääosin P. Jarrumiehen nimimerkillä kirjoittamisensa eduskuntapakinoissa Erkki Paavolainen karjalaisuutensa ohessa oli oman poliittisen ryhmänsä näkökulmasta tapahtumia seuraava kansalainen ja poliitikko, joka ylsi myös eloisaan kuvaukseen niin vakavassa kuin humoristisessa äänilajissa ja jonka kiitos ja moite ei suinkaan aina kulkenut puoluekarsinoiden mukaan.

Erkki Paavolaisen eduskuntatoiminnan esittelystä on tässä luovuttava. Tulokoon silti mainituksi hänen nimissään jo helmikuussa 1926 tehty aloite kaupankäynnin mahdollistamiseksi kannaksen raja- ja rannikkoosuksille Neuvosto-Venäjällä (eli lähinnä Leningradissa) - jokaiselle kannakselaiselle sinänsä perin käsittävä ajatus. Siitä ei kuitenkaan tullut mitään. Asia kyllä ymmärrettiin positiivisesti - nähdäkseni - monella taholla, mutta toisaalta tällainen etu vain kannakselaisille myönnettyä herätti sietämätöntä kateutta muussa osassa Suomenlahden rantaviivaa, joka myös oli aiemmin pitänyt yllä laajaa kauppaa Pietariin ym. Viime kädessä aloite sivusi ylipäänsä lähes valtakunnallisesti kipeää ongelmaa ja kaatui siihen, ettei tällaisiin kaupallisiin suhteisiin vielä ollut olemassa yleisiä edellytyksiä. Aloitteen allekirjoittajina oli 13 muuta huomattavaa maakunnallista vaikuttajaa eri puolueista.

K u o h u v a t v u o d e t

20-luvun lopulla sisäpoliittinen tilanne oli kiristymässä. Lapuanliikkeen nimellä syntynyt oikeistolaisuus levisi kautta maan ja repi hajalle erityisesti kokoomuspuoluetta. Uuden vuosikymmenen alku tempasi myös Erkki Paavolaisen politiikkaan sanan valtakunnallisessa merkityksessä. Kysymys oli siitä, tuliko kokoomuksen omaksua lapualaisuuden ohjelma sellaisena kuin se itse sen esitti vai menikö liike yli sen, mitä kokoomus katsoi oikeaksi. Kysymys oli laajakantoinen siksi, että suurin osa "lapualaisista" oli alkuaan lähinnä kokoomuslaisia, ja myös siksi, että lapuanliikkeen kommunismin vastaisuus oli yleisesti ottaen koko "valkoisen" Suomen yhteinen ohjelmakohta ja erityisesti myös kokoomuksen.

Erkki Paavolainen näyttäisi alun pitäen kuuluneen maltilliseen kokoomusryhmään. Ainakaan ei ole tietoa siitä, että hän olisi jossain vaiheessa horjunut katsomuksissaan. Hän oli läheisessä yhteistyössä Karjalan päätoimittajan tohtori Onni J. Brummerin ja toimittaja Kaapro Moilasen kanssa.

Maltillisella viipurilaisryhmällä tulikin olemaan vaikutusvaltaa puolueen piirissä, ja Erkki Paavolaisen kynästä lähti eräitä kaikkein jyrkimpiä artikkeleita lapualaisuudesta vastaan. Ryhmä saattoi nojata toimintansa ainakin melkoiselta osin myös kesällä 1930 pääministeriksi ja 1931 keväällä presidentiksi tulleen P.E. Svinhufvudin tukeen. Vastavuoroisesti "viipurilaiset" Mäntsälän kapinan yhteydessä tukivat Svinhufvudia, jonka asema ei ollut helppo, koska tapahtumat joka tapauksessa voimakkaasti repivät sekä kokoomusta että maalaisliittoa.

Mäntsälän kapinaan kytkeytyi myös Erkki Paavolaisen lyhytaikainen toiminta sosiaaliministerinä (3.3. - 20.10.32). Keskustavoittoinen Sunilan hallitus oli näet Mäntsälän tapahtumien vuoksi joutunut hajoamisvaaraan, kun sen kokoomuslaiset ministerit Solja ja Kilpeläinen erosivat. Presidentti ei kuitenkaan halunnut vaihtaa hallitusta vaan paikkasi sitä nimittämällä eronneiden tilalle Erkki Paavolaisen ja kenraalimajuri Oeschin, edellisen sosiaali-, jälkimmäisen sisäasiainministeriksi (Oeschin tilalle tuli pian maaherra Arvo Manner). Erkki Paavolaisen omien sanojen mukaan "Ukko-Pekka" suorastaan pakotti hänet tähän uhraukseen pitkäaikaisen tuttavuuden ja työtoveruuden mm. Karjalan Kulttuurirahaston perusteella.

On selvää, että ministerit-kuukaudet merkitsivät Erkki Paavolaisen siihen astisen elämän jyrkkää huipennusta tulevaisuuteen avautuvine näköaloineen. Lisäksi ministerinä näin tuulisena aikana oli julkisuuden valokeilassa - ainakin sen ajan mittojen mukaan. Svinhufvudin kannaksen-retkeily kesäkuussa ja hänen vierailunsa Erkki Paavolaisen kodissa ja opistolla lisäsivät myös tapahtumien hohtoa. - Todennäköisesti presidentti siinä vaiheessa tavallista tarkemmin otti kuuloonsa myös Erkki Paavolaisen käsityksiä tilanteesta.

Eräs ajankohdan vaikeimmista kysymyksistä oli Mäntsälän tapahtumiin syyllisten rangaistaminen ja heihin suhtautuminen ylipäättään. Lapuanliike oli tosin lakkautettu, mutta Mäntsälän kapinan johtoa ei ollut saatettu vastuuseen. Kun heistä osa, mm. Kosola ja Wallenius, kesän aikana vangittiin, ilmeni pian, ettei liikkeen henki suin-

kaan ollut vielä masentunut. Tutkintovankeudessa olevat vaativat vapauttaan syömälakolla uhaten. Lisäksi mäntsäläläiset käynnistivät niin voimakkaan kampanjan Uudenmaan läänin maaherraa Bruno Jalanderia vastaan, joka oli kuulunut kapinan kukistamisen johtoon, että hallitus - ja viime kädessä myös presidetti - taipuivat elokuussa erottamaan tämän virastaan.

Näin tilanne oli hyvin epämääräinen ja suuret voimaryhmät toisiaan vastassa. Kun hallitus lokakuussa äänesti tutkintovankeudessa olevien kohtalosta, se päättyi vapauttamaan kaikki muut paitsi Walleniuksen. Manner ja Paavolainen, "täydennysministerit", olivat vaatineet myös Walleniuksen vapauttamista ja jättivät eronsa hallituksen toisenlaisen päätöksen johdosta. - Tutkimuksien puutteessa on vaikea täysin ymmärtää heidän menettelyään muulta pohjalta kuin, että painostus oman puolueen taholta oli niin kova, että muu ei ollut mahdollista. Ilmeisesti Ukko-Pekkakaan ei enää vaatinut heiltä "uskollisuutta" itseään kohtaan, kuten keväällä.

Mutta toiminta Svinhufvudin luottamusmiehenä hallituksessa oli vielä ennestään lisännyt sitä ristiriitaa, joka vallitsi kokoomuksessa "viipurilaisten" ja lapualaisuutta pitkälle ymmärtävän puoluejohdon välillä. Se kostautui Erkki Paavolaiselle paitsioon joutumisena; häntä ei enää kelpuutettu kokoomuksen ehdokkaaksi v. 1933 pidettäviin vaaleihin.

P a i t s i o s s a

On totta, että Erkki Paavolainen näiden vuosien aikana oli ajautunut ehkä liian kauas normaalin kansanopistonjohtajan patriarkaalisesta ihanteesta. Hänen oli aina käytävä sijaisia opetustehtävissä ja hän ehti liian vähän olla valvovana silmänä opistoperheen mutkaisissa ihmissuhteiden maailmassa. Putoaminen eduskunnasta vuosiksi 1934-36 oli siis tavallaan kuin kohtalon huomautus siitä, että yksilön mahdollisuudet ovat rajalliset. Vaikka opisto ei ollut rempallaan, oli kuitenkin tullut aika - 40-vuotisjuhlan lähestyessä - vastata ajan haasteisiin. Opistorakennuksia oli kyllä jo 20-luvulla remontoitu. Vuodeksi 1934 opisto saatettiin entistä ehompaan kuntoon sekä sisältä että ulkoa - siihen asuun, jossa se aikanaan jäi tulen saaliiksi. Kun samana vuonna tuli valmiiksi Kanneljärven kaunis funkkistyylinen kirkko - tunnetun Uno Ullbergin piirtämä ja lajinsa ensimmäisiä koko maassa - sai Kanneljärven kirkonkylä kuin yhdellä iskulla uuden ilmeen - kirkko ja kansanopisto sijaitsivat näet vierekkäin maantien eri puolilla.

Mutta Erkki Paavolaisen oli syytä omistautua myös opiston sisäisille asioille, poliittisten taisteluvuosien jälkeensä jättämien ongelmien ratkaisemille. Sillä kuten niin monella Suomen paikkakunnalla, myös Kanneljärvellä oli tapahtunut jako IKL:ään ja kokoomukseen tavalla, joka alussa oli ihmissuhteita repivä ja välillisesti vaikutti myös opiston toimintaan. Erkki Paavolaisella oli vaikeuksia paitsi ik:läisten, myös heidän dominoimansa suojeluskunnan kanssa.

Hänet yritettiin jopa saada pois suojeluskunnan esikunnasta siinä kuitenkaan onnistumatta. Intomieliset ikl-nuoret leimasivat hänet "patkuliksi" - se oli eräs muotisanoista. Ja olipa Erkki Paavolaisella tilillään syntiä kerrakseen, kun oli mm. ollut poliittisissa keskusteluissa jopa maalaisliittolaisten kanssa.



Retkikunta on käynyt Heinäsuolla Kivennavalla (1937)

Mutta luonteelleen uskollisena Erkki Paavolainen ei jäänyt suremaan häneen tähdättyjä iskuja, vaan lisäsi toimeliaisuuttaan niissä perustehtävissä, joita maakunta toi mukana. Tällainen oli mm. kruununpuisto-kysymys. - Kun lahjoitusmaa-reformissa 1800-luvulla oli muodostunut valtion omistamia metsiä, "kruununpuistoja", jotka oli määrä luovuttaa talonpoikien yhteismetsiksi, valtio halusi nyt perua lupauksensa ja korvata vahingon perustamalla niiden arvoa vastaavan rahaston alueen sivistykselliseksi ja taloudelliseksi kehittämiseksi. Erkki Paavolainen vastusti tätä muiden kannakselaisien tavoin ja kirjassessa "Kannaksen pakkorauha" (1935) toi kantansa julki. Onkin leimallista, että Erkki Paavolainen oli aktiivisesti mukana asiassa, joka oli yhteinen kaikille kannakselaisille puolueesta riippumatta. - Tätä hänen kokoavaa rooliensa korosti myös erityinen Karjalan kannaksen rahaston neuvottelukunnan sihteeriys 1933-45, varapuheenjohtajuus 33-51 ja puheenjohtajuus 51-60.

V i i m e i s e t v u o d e t k a n n a k s e l l a

Elämä kannaksella oli 30-luvun jälkipuoliskolla vilkasta ja kukoistavaa. Pahin köyhyys oli väistymässä ja talouselämä nousussa kuten koko maassa. Terijoen hiekkarannat olivat kuuluisia kautta maan. Paikkoja kelpasi näyttää. Muun ohella Erkki Paavolainen oli maakuntansa innokas mainosmies. Vieraat niin hyvin Länsi-Suomessa kuin Skandinaaviassakin olivat aina tervetulleita. 30-luvulla olivat lisäksi muodissa erityisesti suhteet eestiläisiin. Eräs Erkki Paavolaisen haastattelija kertoi 1934 tähän tyyliin:

"Kun näet joku huomattavampi ulkolainen vieras tahtoo nähdä, niin kukas silloin autonratissa istuu muu kuin itse maisteri, saföörilakki päässä hän laskettelee autollaan Karjalan kunnaita ylös ja alas niin, että hippulat vinkuvat, kuten karjalainen sanonta kuuluu. Kun esim. tässä viime syksynä täällä oli vieraillemassa virolainen nuorisoseuraretkikunta, niin istui johtaja Paavolainen täsmälleen viikon yhtämittaa autopukilla, kyydittäen vieraita ympäri Karjalan, niin että tuossa ajassa tuli tehtyä matkaa, ellen väärin muista tuhansia kilometrejä" (Pyrkijä 1934, J.J.)

Tulevaisuus näytti hyvältä myös Erkki Paavolaisen poliittisen uran kannelta. Vuonna 1936 valitussa eduskunnassa Erkki Paavolainenkin jälleen istui kokoomuksen riveissä, valtiopäiväkirjeet Karjalan palstoilla alkoivat uudelleen. Innostus kansanopistoa kohtaan oli jälleen viriämässä ja toimet kannaksen elämän kehittämiseksi jatkuivat. Suomenlahden saarten kalastajaväestön olot vaativat kohennusta, maanviljelystä oli edistettävä mm. soiden kuivatuksella, Terijoelle oli saatava tuoremehutehdas, Vuoksenlaaksoon Itä-Suomen oma raakasokeritehdas jne. Erkki Paavolaisen työkenttä oli jälleen laaja, monitahoisempi kuin ehkä koskaan aikaisemmin. Tulipa siinä sivussa ensimmäinen sukukokouskin pidetyksi Vuottaalla kesällä 1936, ei tosin Erkki Paavolaisen aloitteesta, mutta myötävaikutuksella kuitenkin.

Olisi jälkiviisautta väittää, että Erkki Paavolainen olisi tulevaisuuden kuvissaan nähnyt asioita toisin kuin suomalaiset yleensä. Maailman suurpoliittinen jännitys kasvoi koko ajan, mutta se ei merkinnyt välttämättä uhkaa Suomelle. Päinvastoin Saksan sotilaallinen nousu lisäsi Suomenkin turvallisuutta esim. 20-lukuun verrattuna. Ja myös Suomi varustautui nyt enemmän kuin koskaan ja pyrki puolueettomuuteen skandinaavisen suuntauksen avulla. Tosin Neuvostoliittokin varustautui, mutta sen rajoitukset olivat maailmanlaajuiset ja sen sisäisistä oloista kantautui uskomattomia juttuja.

Vaikka Erkki Paavolainen ei ollut varsinaisesti suojeluskuntamies, häntä askarrutti maanpuolustus erityisesti maakunnallisesta näkökulmasta. Kanneljärvi maastoinen oli Uudenmaan rakuunarykmentin harjoitusalue, ja sen leirejä oli opiston tuntumassa melkein joka kesä. Innokkaasti hän selitti upseeri- ja poliittikkoretikunnille kannaksen puolustamisen tärkeyttä. (Asia tuntuu itsestään selvältä, mutta sotilasajattelussa oli paljonkin mielipiteitä siitä, missä oli edullisin taistelulinja, kun vihollisen äkkihöykyksessä joukkojen ehtiminen kannakselle oli kyseenalaista.) Muistetaan itsekkin, miten sodan edellä esim. Halstin "Suomen puolustaminen" oli kotona keskustelun - ja hyväksynnän - kohteena.

Yhtä kaikki Erkki Paavolainen useimpien suomalaisten tavoin ei saattanut mielessään ennakoita eikä uskoa Suomen joutuvan vedetyksi sotaan. Moskovan neuvottelujen alettua hän innokkaasti edusti yleistä kannakselaista - joskin samalla lähes maanlaajuista - kantaa: ei tuumaakaan. Täysin varma ja huoleton hän kuitenkin ei liene ollut. Olivathan vapaaehtoiset linnoitustyöt sentään tehneet psykologisen vaikutuksensa. Kanneljärven kirkonkylä oli sitä paitsi melkein sotilasleiriä elokuusta lähtien. Niinpä Erkki Paavolainen jo hyvissä ajoin toimitti matot, seinäryijyt ja taulut Keski-Suomen opistoon turvaan ja salli perheensä lähteä varhais-evakkoon Pohjanmaalle (jossa oli tuttavita). Hän tervehti lehtipakinassaan erityisen ilahtuneesti Paasikiven ja Tannerin yhteislähtöä Moskovaan. Suuren työväenjohtajan mukanaolo toi oman lisänsä kansalliseen turvallisuudentunteeseen; ajat, jolloin Erkki Paavolainen joskus oli arvostellut kärkevästikin Tanneria, olivat takanapäin.

Kohtalon suuri käänne

Erkki Paavolaiselle kannaksen maakunnallisen kulttuurin eturivin hahmona talvisodan tuoma murros oli erityisen kipeä, vaikka kaikkien karjalaisten kohtalot olivat suhteellisesti yhtä raskaat. Tähänastisen elämäntyön kaikki alueet näyttivät menetettyiltä.

Siksi ei voi ihmetellä sitä, että Erkki Paavolainen oli ensimmäisiä, jotka lähtivät kokoamaan evakuoituja yhteiseen neuvonpitoon ja järjestäytymiseen. Karjalan kannaksen kuntien edustajisto, jossa Juho Hietanen oli puheenjohtajana ja Erkki Paavolainen sihteerinä, tuli lähes täysilukuisena koolle Toijalaan jo 22.1.1940 - pohtimaan Karjalan jälleerakentamista! Ajankohta tekee aiheen ymmärrettäväksi.

Luonnollisesti myös valtiovalta kiinnitti siirtoväen kysymyksiin suurta huomiota; Toijalassa oli läsnä siirtoväen asiainhoitaja Urho Kekkonenkin. Pian Erkki Paavolainen valtion taholta nimettiin siirtoväen henkisen huollon valvojaksi.

Näistä alkusoluista kehitys lähti käyntiin johtaen 20.4.40 Karjalan Liiton perustamiseen Helsingin kaupunginvaltuuston istuntosalissa - aivan toisin ohjelmin kuin mitä vielä Toijalassa oli ajateltu. Liiton ensimmäiseksi sihteeriksi ja toimiston johtajaksi (myöhemmin toiminnanjohtaja) tuli Erkki Paavolainen. Suuri hätä ja ehdistus ajoi kaikki luovutetun alueen karjalaiset yhteen suureksi etujärjestöksi, jonka sisällä puoluekannat ja muut erottavat tekijät unohtuivat. Itse organisoituminen ei ollut vaikeaa. Vilkas järjestöelämä rauhan vuosina oli luonut siihen tarvittavia henkisiä valmiuksia.

Myös Kanneljärven kansanopisto oli joutunut tuuliajolle, sen opettajat työttömiksi. Uusi toiminta oli saatava viriämään. Jo syksyllä 1940 kokoontui Vihtiin pienehkö opiskelijajoukko perinteitä jatkamaan. Korkmanin kartanon vanha päärakennus, jolla ei ollut käyttöä, oli pelastuksena. Kesän ja syksyn 1940 pääkysymykseksi muodostui kuitenkin taistelu korvauksista, joiden suhteen valtiovallan linja aluksi oli siirtoväkeä tyydyttämätön. Karjalan Liito painostusjärjestönä osoittautui välttämättömäksi, vaikka yhteinen kohtalo yhdisti kaikkia karjalaisia kansanedustajia sillä hetkellä. Korvaus- ja pika-asutuslaki muuttuivatkin parempaan suuntaan.

Koko välirauhan vuosi kului siirtoväen asioiden järjestelyssä. Keväällä 1941 kaiken ylle levisi erikoislaatuinen odotuksen ilmapiiri. Jatkosodan puhkeaminen toi draamattisen muutoksen, ja jo 20.6.41 Karjalan Liitto asetti Juho Niukkasen ja Erkki Paavolaisen valmistelemaan mahdollista paluuta Karjalaan. Kun hallituskin pian sodan puhjettua piti karjalaisten paluuta luonnollisena, Erkki Paavolainen oli innokkaimpia tämän toiminnan kannattajia. Mutta vaikka evakot saattoivat perheinä muuttaa takaisin kotiseudulle, sama ei käynyt päinsä opiston osalta.

Opisto oli talvisodan alussa omien joukkojen toimesta poltettu; siitä ei ollut jäljellä kuin sauna. Opiston toimintaa oli siis jatkosodan aikana jatkettava Vihdissä. Erkki Paavolaisen koti ja elämä pysyi sen vuoksi Helsingissä, jossa Karjalan Liiton toimet eivät suinkaan lakaneet vaan lisääntyivät. Koko korvauskysymys mm. oli joutunut uuteen, mutkikkaaseen vaiheeseen. Mutta kokous- ja komiteatoiminnan pyörteissäkin Erkki Paavolainen eli mukana kannaksen jälleerakennuksessa; hän kirjoitti tästä

karjalaisten saavutuksesta teoksenkin "Rakentajat raunioilla", joka ehti korrehtuurivaiheeseensa, kun sen julkaiseminen estyi sodan uusien käännteiden takia. Työ Karjalan Liitossakin oli käynyt turhauttavaksi. Hän luopui sen toiminnanjohtajan tehtävistä 1942 ja siirtyi pysyvästi liiton hallituksen jäseneksi (1942-60).



Vihdissä 1943, taustalla opisto



Opettajat 1943

Sotien jälkeen

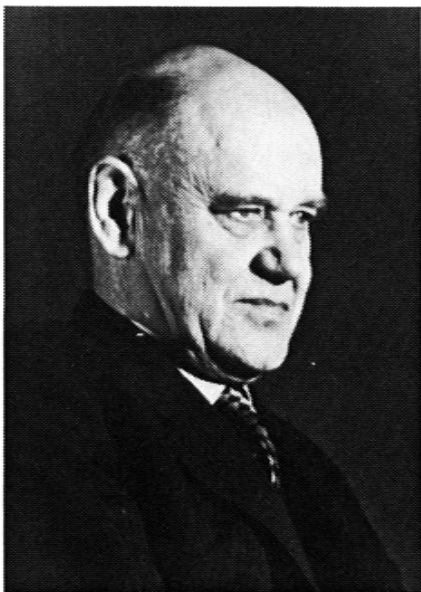
Kesäkuu 1944 ajoi karjalaiset jälleen evakkotielle ja merkitsi kaikille lopullisen ratkaisun aikaa. Se oli raskasta Erkki Paavolaiselle, miehelle, joka oli kasvanut kotimaakuntansa myötä, menettänyt sen ja oli jo kauan sitten ylittänyt 50 vuoden rajan. Mutta eipä kohtalotovereistakaan ollut puutetta.

Tässä kohden, jos koskaan, Erkki Paavolaisen elämää tulivat määräämään suomalaisen yhteiskunnan yleiset vaiheet, - erityisesti se, että siirtokarjalaiset kaiken kaikkiaan voitiin tyydyttävällä tavalla sopeuttaa Kanta-Suomeen, että maa varsin pian pääsi taloudelliseen nousuun ja että karjalaisen kulttuurielämän säilyminen kävi mahdolliseksi. Näin myös Erkki Paavolaisen elämän jälkikausi tuli olemaan jatkuvaa taistelua kotimaakuntansa hyväksi uusissa oloissa. Ei kuitenkaan voi olla huomaamatta eroa uuden ja vanhan tilanteen välillä. Kun ennen oli kysymys maakunnan nostamisesta onneen ja hyvinvointiin, nyt oli taisteltava vain perinnön säilyttämisestä. Tragiikkaa ei voida pyyhkiä sen kannakselaispolven elämästä, johon Erkki Paavolainenkin kuului.

Arvaamattomilla tekijöillä oli osuutensa Erkki Paavolaisen elämän muotoutumiseen sodan päätösvaiheessa. Karjalan päätoimittaja Onni Brummerin kuolema 1944 johti Erkki Paavolaisen takaisin lehtimieheksi. Karjalan päätoimittajaksi toista kertaa. Toimi merkitsi uutta huomattavaa velvoitusta, joskin lehtityön houkutuksella oli kai myös oma osuutensa. Päätoimittajana Erkki Paavolainen saattoi kokea olevansa ajan hermolla ja voivansa myös vaikuttaa. Toisaalta Brummerin työn jatkajaksi ryhtyminen merkitsi myös vaikeuksia, sillä ei ollut helppoa taistella entisen maakunnan päälehden puolesta sodanjälkeisessä Helsingissä. Asiaan vaikutti osaksi Karjalan kokoomuslaisuus, jota myös Erkki Paavolainen ylläpiti kaikessa muussa paitsi karjalaisten yhteisissä eduissa. Tilanne välittömästi sodan jälkeen oli yksinkertaisesti raskas.

Oli taisteltava uudelleen korvauskysymyksistä, mutta ajateltava samalla tulevaisuutta pidemmällä tähtäyksellä. Siirtoväen kysymykset muuttuivat karjalaispolitiikaksi, joka nyt kuitenkin kytkeytyi myös valtakunnalliseen sisäpolitiikkaan. Kokoomus oli puolueena joutumassa paitsioon. Porvarillisessa puoluekentässä maalaisliitto oli nousussa, ja se oli luovutetussa Karjalassa ehkä voimakkain puolue. Siksi Erkki Paavolainen joutui kokemaan osittain syrjäytymisensä karjalaispolitiikan hoidossa, sillä Karjalan Liittoa johtivat nyt etenkin maalaisliittolaiset.

Erkki Paavolainen keskittyi Karjalan toimittamiseen ja Kanneljärven kansanopiston hoitamiseen kohti parempaa tulevaisuutta. Opisto oli kaikki sotavuodet toiminut Vihdissä, mutta oli selvää, että uudet asuinsijat oli saatava. Se seikka, että kaikki karjalaiset opistot voisivat valtion tukemina säilyä, oli kaiken aikaa periaatteessa selvää. Mutta kilpailu valtiontuesta oli kova sekä koko maassa että myös karjalais-ten kesken. Vasta 50-luvun vaihteessa selvisi mahdollisuus rakentaa uudelleen opisto Lohjan maalaiskuntaan. Se valmistui 1953, jolloin Erkki Paavolainen vihdoinkin luopui johtajan tehtävistä ja siirtyi opiston johtokunnan puheenjohtajaksi. - Myös kansanopistolaitoksen yleisessä kehityksessä Erkki Paavolainen oli keskeisesti mukana juuri nyt, 1944-53, jolloin hän toimi Suomen Kansanopistoyhdistyksen esimiehenä. Kenties hänessä nähtiin se henkilö, jolla laitoksen piirissä eniten oli takanaan yli ahtaiden rajojen ulottuvaa kokoavaa yhteiskunnallista toimintaa. Koko kansanopiston oli kohdattava uusi muuttuva aika, joka ei suinkaan kaikessa ollut samansuuntainen menneen kanssa.



Erkki Paavolainen

Erkki Paavolaisen hartioille kasautui myös Karjala-lehden tulevaisuus, sillä tilanne Helsingissä ilman omaa kirjapainoa näytti yhä huolestuttavammalta. Tavoitteeksi tuli muutto Kouvolaan ja oman painon luominen yhteistoiminnassa Lahden kirjapainon kanssa (1952). Mutta uusi vaihe ei merkinnyt lopullista ratkaisua. Lehden taloudelliset vaikeudet jatkuivat, jopa niin, että sen oli kääntynyt Karjalan Liiton puoleen tuen saamiseksi. Vuonna 1958 liitto ratkaisikin asian siten, että se lakkautti oman jäsenlehtensä ja teki yhteistyösopimuksen Karjala-lehden kanssa. Erkki Paavolainen oli jo Kouvolaan siirryttyä luopunut lehden päätoimittajan tehtävästä kuuluen lehden johtokuntaan kuolemaansa asti.

Eduskunnasta Erkki Paavolainen jäi pois v:n 1951 vaaleissa, kun ei saanut riittävää äänimäärää. Näissä vaaleissa siirtoväen aikaisemmat perinteiset vaalipiirit olivat ensi kertaa hajoitettuina. Erkki Paavolainen oli sijoitettu Hämeen 1. pohjoiseen vaalipiiriin.

L o p p u v a i h e e t

Erkki Paavolainen oli näin siirtymässä syrjään aktiivisista toimista, mutta pysyi innoittavana voimana monella karjalaisen kulttuurin perinnön vaalimisen saralla. Häntä innoittivat poliittiset ja maailmankatsomukselliset lähtökohdat, jotka olivat muodostuneet menneinä vuosikymmeninä, eikä hän halunnut niistä luopua. Eräs menneisyyden sarka oli Etelä-Karjalan nuorisoseura, jonka puheenjohtajana hän jatkoi kuolemaansa asti, ympärillään läheinen vanhojen työtovereiden ryhmä, kuten sihteeri Paavo Montonen ja rva Kyllikki Wikström. Jo v. 1941 hän perusti sille uuden lehden "Karjalan Aamun", joka jatkoi ilmestymistään pitkään Erkki Paavolaisen kuoleman jälkeenkin.

Viipurilainen osakunta muuttui sotien jälkeen erääksi perinteen vaalijaksi. Kun sen keskuudessa perustettiin erityisesti ansioituneiden Suurvaakuna-veljeskunta, Erkki Paavolainen tuli sen jäseneksi. Samoin tietenkin Karjalan Kulttuurirahasto jatkoi toimintaansa, lähinnä symbolisesti.

Tärkeä alue kotimaakunnan muiston tallentamisessa olivat pitäjähistoriat, joiden kirjoittamista Erkki Paavolainen piti ensiarvoisen tärkeänä. Hän toimikin Karjalan maakuntahistorian toimikunnan puheenjohtajana pitkän rupeaman (1947-60). Itse hän ei pitäjänhistoriaan uskaltanut puuttua, mutta muuten hänen kirjallinenkin aktiivisuutensa jatkui loppuun asti. Erkki Paavolaisen suurimmaksi kirjalliseksi saavutukseksi muodostui "Sanomalehti Karjalan kohtaloita 1904-1954" (1954), lehden historiikki alkuvuosilta kirjoitushetkeen. Teos poikkesi silloin ja poikkeaa edelleenkin lehtihistorioiden tavanomaisesta vuosikertomustyylistä. Se on pikemminkin innoittunut tulkinta lehden peruslinjasta isänmaan ja kansallisen politiikan suurissa kysymyksissä sekä tavallaan tekijän palaaminen oman nuoruutensa elämyksiin. Teoksen inspiraation painopiste on selvästi sortovuosisissa. - Toisen suoranaisten lisän Karjala-kirjallisuuteen Erkki Paavolainen antoi teoksessa "Sellainen oli Karjala" (1958), joka tarkoitti olla Karjalan Liiton opintopiirien oppikirja maakunnan historiasta ja saavutuksista. Se sai alusta pitäen tunnustusta osakseen ja on puolustanut pitkään paikkaansa lajinsa edustajana. Erään kertojan mukaan tämän "karjalaisien Maamme-kirjan" ilmestyminen oli Karjalan Liitossa merkkitapaus. Sen ensimmäinen kappale luovutettiin Tasavallan Presidentille.

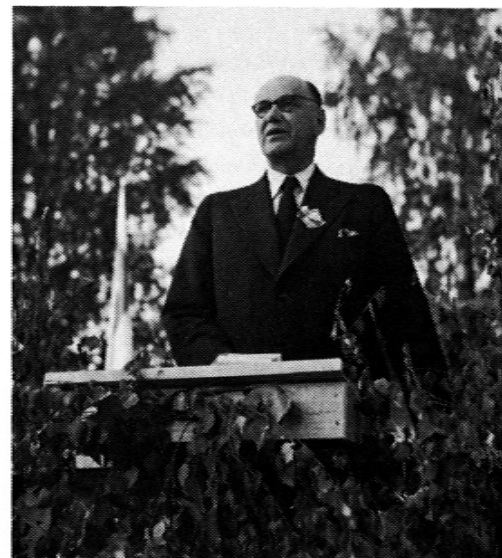


Maakuntajuhlata Tampereella 1956

Oman opistonsa evakko-vaiheita Erkki Paavolainen kuvasi kirjassessa "Kanneljärven Kansanopisto. Vihdin vuodet 1940-53" (1955). Häntä innosti myös paluu liike-elämän, nuoruuden suuntauksensa pariin, kuten kirjanen "Oravan tehtaat. Piirteitä 30-vuotisesta toiminnasta" (1957) osoittaa. Myös Unto Seppästä Kanneljärven kuvaajana hän kirjoitti laajahkon artikkelin. Puhujana eri tahoilla Erkki Paavolainen esiintyi viimeisiin aikoihinsa saakka.

Erkki Paavolainen kutsui myös sukumme yhteiseen katselmukseen Hämeenlinnaan heti keuhkolla 1940. Se oli toinen sukukokous Vuottaan perustamiskokouksen jälkeen. Seuraavan kerran tultiin koolle vasta v. 1949 Koskelle H.1. ja siitä pitäen Erkki Paavolainen johti säännöllisin välein pidettyjä suvun kokouksia. Suvun vaiheet Kivennavalla olivat tulleet osaksi taistelua karjalaisuuden rintamalla.

Karjalan takaisin saamiseen Erkki Paavolainen halusi uskoa; ainakin hän halusi työskennellä sen hyväksi aina milloin se oli mahdollista.



1940-luvulta kesäjuhlissa puhumassa

Todennäköisesti hän oli innokkain ja keskeisin vaikuttaja niissä toimissa, joilla yritettiin vaikuttaa valtiovaltaan asian esille ottamiseksi, ensin elokuussa 1945, sitten kesäkuussa 1946 ja vihdoinkin keuhkolla 1956, jolloin Erkki Paavolainen Karjalan Liiton vuosikokouksen yhteydessä alusti asian. - Erkki Paavolaisen intoa näissä yhteyksissä ylläpiti epäilemättä myös se, että hän niissä saattoi kokea yli puoluerajojen yltävän karjalaisen yhteisrintaman.

1950-luvun alussa Erkki Paavolainen matkaili kannaksella vanhoja kotiseutuja katsomassa.

Monista ansioistaan Erkki Paavolainen ehti elämänsä aikana saada myös paljon näkyväkin tunnustusta. Suomen Nuorison Liitto kutsui hänet kunniajäsenekseen v. 1947, Länsi-Karjalan Maanviljelysseura v. 1949. 60-vuotispäivänsä aikoihin Erkki Paavolainen sai kouluneuvoksen arvonimen, ja taiteilija Erkki Koponen maalasi hänestä kaksi muotokuva: toinen Kanneljärven kansanopistolle, toisen Etelä-Karjalan nuorisoseuralle. Karjalan Liiton kultainen ansiomerkki ojennettiin v. 1955. Suomen Valkoisen Ruusun komentajamerkin hän sai v. 1957. Vain kolme viikkoa ennen kuolemaansa hän vastaanotti Suomen Kulttuurirahaston tunnustuspalkinnon.

Erkki Paavolaisen kuolema 18.3.1960 tuli lähimpiirillekin tavallaan yllätyksenä, vaikka hänen terveydentilansa syksystä 1959 lähtien oli ollut huono, mm. sydäninfarktista johtuen. Angina pectoris vaivasi häntä, mutta hän saattoi hetkin myös osoittaa suurta virkeyttä; vielä 17.3. hän oli osallistunut radiohaastatteluun.

Erkki Paavolainen siunattiin Helsingin Vanhassa kirkossa 24.3. Tilaisuudesta muodostui vaikuttava karjalainen surujuhla. Hänen haudalleen Hietaniemen uurnalehtoon pystyttivät monet karjalaisjärjestöt yhdessä 17.5.1961 Viljo Savikurjen luoman muistomerkkin.



Ihmisenä Erkki Paavolainen oli valoisa, hyväsydäminen ja seurallinen. Tosin hänellä oli virheensä ja rajoituksensakin. Hän saattoi eksyä epäoikeutettuun kiivautteen ystäviään ja työtovereitaan kohtaan. Mutta hän myös leppyi nopeasti ja etsi sovintoa. Laaja ystäväpiiri muisti hänet henkeväksi ja usein leikkisäksi keskustelijaksi ja seuramieheksi. Järjestömiehenä hän osasi sekä kuunnella muita että nopeilla ratkaisuillaan ottaa ohjekset käsiinsä. Hän oli taitava juhlien ja retkeilyjen organisaattori ja omistautui tällaisiin tehtäviin silminnähtävällä innolla. Hän oli mies, jota "aina tarvittiin". Hän mainitsi, ettei koko elämänsä aikana ollut varsinaisesti hakenut mitään virkaa ennen kuin pyydettyinä.

Vaikka julkinen elämä vei suurimman osan Erkki Paavolaisen ajasta, oli perhe- ja sukulaispiiri hänelle rakas. Kesäiset autoilu- ja kävelyretket tuoksuissa mäntymetsissä, sen kirkasvetisten järvien rannoilla tai Terijoen rantanäkymien äärellä olivat hänelle korkeata elämännautintoa. Karjalaisen talonpojan elämäntyylillä ja luonteenomaisuuksia kohtaan hän tunsi suurta ihailua, ja kivennapalainen kotiseutu väikkyi lopulta hänen mielikuvituksessaan yhä runollisemmin värein. Hänessä yhdistyi erikoislaatuisella tavalla karjalainen kansanmies ja kulttuuri-ihminen, poliitikko ja aatteellinen julistaja, realistinen käytännön ihminen ja tunneihminen. Keskeisintä kuitenkin on, että hän kaikissa vaiheissaan oli Kannaksen kansan suuri asianajaja. Sen aatteiden ja ihanteiden tulkki.

Jaakko Paavolainen

MUISTIKUVIA

On kesäinen arkiamu Kanneljärvellä. Isä vääntää kammesta pehmeästi kilahtavan loppusoiton - puhelin on noita juhlallisia seinään kiinnitetyjä laitoksia. Hän harppoo eteisen läpi käytävään, on paitahihassillaan ja lomatuulella. Hänen painokkaat teatterinaurun hohotuksensa kutsuvat meidät muut paikalle.

Hoh-hoh-hool! Voitteko kuvitella, mitä professori on antanut pojalleen nimeksi. Modestus! Mikko Modestus. Kuvitelkaa nuorta miestä, joka on syntymästään saakka Modestus. Onko olemassa kohtuullisia nuoria miehiä?

Isä uhoaa hyvää oloa, vauhtia ja osoittaa jo silloin rehevän olemuksensa voimalla, ettei hän moista nuoruutta ymmärrä eikä itse parhaan vauhtinsa päivinä ole juuri kumartanut tätä kreikkalaista hyvettä, kohtuutta. Minustakin nimi Modestus tuntuu aivan käsittämättömän koomilliselta. Ainoastaan äiti on hieman epäileväisen näköinen - hänen on mahdotonta pitää kohtuutta huonona elämänohjeena.

Nyt ollaan 30-luvulla, isä on reilusti alle 50:n eikä hänen vauhtinsa ole vielä mitenkään hiljentynyt.

Eletään 20-luvun alkua, ensimmäisiä vuosia Kanneljärvellä, niitä aikoja, jolloin hän käytti hillitysti raidallisia paitoja ja kapeaa virkattua solmiota - ne tulivat sitten paljon myöhemmin uudelleen muotiin. Hän oli niin nuori, että hänen piti pinnistää liioitellun vakava ja arvokas ilme kasvoilleen jokavuotisissa oppilasvalokuvissa. Näihin aikoihin hän todennäköisesti vielä pystyi kävelemään käsillään - taito, jolla hän voitti puolelleen lähitalojen nuorten miesten ihailun.

Ne, jotka vielä muistavat Kanneljärven huoneitten järjestyksen ja sijainnin, tietävät, että ovi "kansliasta" eli isän työhuoneesta vie suoraan juhlasalin eteiseen ja kaksi rinnakkaista pariovea itse saliin. Siellä pidettiin oppitunnit, oppilaat juokisivat aina villatakeissaan, päällyskengissään, saappaissaan juhlasaliin tunnille. Uutta oppilasasuntolaa ei silloin vielä ollut. Olin seisonut ikkunassa, nenä litteänä lasissa ja tuijottanut nauravan hälisevän lauman menoa. Sitten minulle vähin erin selviää, että myös isä menee sinne, kanslian ovi kolahtaa hänen jälkeensä. Siirryn oven taakse ja koetan kuunnella.

Olen tehnyt näin monta kertaa, seissyt korva ovenraossa uskaltamatta painaa kahvas- ta. Mutta lopulta tietysti teen sen, hiivin hiljaa eteisen poikki, avaan yhtä hiljaa juhlasalin oven. Sitten seisoin siinä, urotyöni villitsemänä. Isä puhuu kateederis-

sa, oppilaat istuvat selkää minua päin kahtena saarekkeena. Käytävä välissä vie suoraan kateederille. Sitten isä huomaa minut, sanoo ihan isällisen leppoisasti: - Menepäs nyt kotiin, Katri.

Mutta minä en mene - jotenkin 4-5 vuotiaassa päässä alkaa valeta tilanteen makeus. Pari seuraavaa kateederista tulevaa kehoitusta eivät enää ole yhtä leppeitä, mutta minä en liikahtakaan, nauran koko naamalla. Lopulta hän lähtee harppomaan pitkin käytävää minua kohti, mutta silloin pinkaisen pakoon, ympäri toisen oppilaitten saarekkeen. Jotenkin minulla on etumatkaa, minä vain juoksen ja juoksen ja isä perässä. Mitään näin mahtavaa en ole kokenut, oppilaat nauravat, mutta isää ei naurata. Lopulta eräs rivin päässä istuva tyttö kaappaa minut kiinni esiliinani nauhoista, isä harppoo kohti punoittavana, vihaisena ja kantaa minut takaisin lastenkamarin perukoille. - Katsokaa, että tyttö pysyy täällä, hän kivahtaa kolmelle talossa olevalle naiselle, jotka ovat toimitelleet omiaan eivätkä katsoneet lapsen perään.

Niitä on muitakin noita tilanteita, jolloin minä uskomattomalla itsepintaisuudellani ja kieltämättä myös typeryydelläni olen ajanut isän hankaliin tilanteisiin, mutta mitä niistä, ne hän kertoo yhtä paljon minusta itsestäni kuin isästä. Yhteistä kaikille tilanteille - oli sitten kyse sietämättömästä resiiniöljyn nielemisestä varhaisina lastenkamarivuosina tai siitä, oliko mitään järkeä lähteä enää keväällä 1944 Petsamoon Kolosjoelle parin kuukauden ikäisen pikku Riitan kanssa - oli se, että isä luovutti heti kun hän huomasi, että mitään ei ollut tehtävissä. Ne olivat konfliktitilanteita, jotka hän alunperin oli päättänyt ratkaista järjellä ja arvovallalla.

Eräessä tärkeässä vuotuisessa tilanteessa hänen kotoinen leppoisuutensa yhtyi poikamaiseen innostukseen ja tuotti meille lapsille aivan riemukkaita hetkiä. Aaton-aattona talvihämärän laskeutuessa aloitimme hänen johdolla tärkeän, työlään rituaalin, jonka tarkoituksena oli saada joulukuusenkynttilät pysymään tikkusuorina, tanakasti oksilla.

Tarvittiin melkoinen määrä tarvikkeita, sanomalehtiä suojaamaan pientä lastenkamarin pöytää, joka muistini mukaan seisoivat Jaakon huoneessa sekä saksia kaksin kappalein, kynttilät, erivärisiä silkkipapereita ja vadillinen tasakokoisia perunoita. Isä tosiaan kävi itse keittiössä selittämässä, että perunoitten oli oltava mahdollisimman tasakokoisia. Isä johti tärkeän seremonioita ja jakoi työt: yksi leikkasi sopivan kokoisia paperineliöitä silkkipaperista, yksi asetti perunan sisälle ja järjesti sirostit silkkipaperit sen ympärille ja satoi ne karhurihmalla niin, että jäi lenkki. Isä itse teki tärkeimmän ja vaikeimman työn, hän kuumensi rautalankahäkkyrän suoran

pään ja työnsi tanakasti ja syvälle kynttilään. Toiseen, taivutettuun päähän ripustettiin sitten silkkipaperiin kääritty peruna painoksi, ja kynttilät tosiaan seisovat tikkusuorina.

Tämä juhlallinen, hidas ja kaikkea hutilointia vihaava toimitus oli melkein pyhä - juuri näin oli kynttilät asetettu kuuseen vanhassa Paavolaisen talossa Kivennavan kirkonmäen alapuolella. Isä ei koskaan sanonut, että meillä ennen tehtiin niin ja meillä tehtiin näin. Mutta tiesimme, että tämä rituaali periytyi lapsuudesta, se oli nostalginen side varhain menetettyyn lapsuudenkotiin. Tämän otaksuman on sitten myöhemmin vanhempi serkkuni Martti todistanut oikeaksi, sillä eroituksella, että perunoiden sijasta käytettiin omenoita.

Sitä en muista, milloin viikset hävisivät, mutta muistan niitten piikkikään kutituksen hyvän yön seremonioissa. Se, että isällä ei ollut tukkaa, oli minulle lapsena alituista sydänsurua tuottava asia. Martin mukaan se oli mennyt yhdessä yössä, kun hän ja Sasu-setä olivat nuorina miehinä sivelleet päähänsä jonkun rohtoämmän keitoksia, mitä olivat Kivennavalla hevoskyydillä hakeneet. Valokuvat kertovat kyllä hiuskadosta, joka on huomattavasti vähittäisempää. Mutta ymmärsin kyllä, että juuri tämän vuoksi hän ei voinut olla Lemmin pojan sankari, nuori Lemminkäinen, vaan että hänen piti esittää kaameaa irvistelevää orjaa Apsoa, joka heiluttaa puista, nivelikästä käärmettä aivan näyttämön rampissa verenkarvaisia ennustuksia ladellen. Kuitenkin tämä rooli oli minun suuria elämyksiäni Kanneljärven opistoteatterissa Kalevalapäivän aikaan.

Kun sitten paljon, paljon myöhemmin pyysin isää seurakseni ensi-iltoihin joskus, kun näytelmä tuntui kiinnostavan häntä, hän sanoi: "No, etkö saanut ketään muuta mukaasi? Kuitenkin hän oli kutsusta kiitollinen, olihan hän ollut eduskuntavuosinaan todistamassa niin monta merkittävää ensiesitystä, tietysti ennen muuta Kansallisessa. Kallisarvoiset dokumentit Kanneljärvelle lähetetyt postikortit kommentteineen, kertovat tästä vaiheesta isän elämässä.



Katri Veltheim

Kaikki koossa

LASTEN MUISTOJA ERKKI-SEDÄSTÄ

Eino-veljeni 50-vuotispäivillä Kangasniemellä Erkki-setä kertoi ajatuksistaan, kun hän oli joutunut toimimaan lapsenlukkana Einolle. Kun pikku Eino taapersi joka paikkaan perässä, oli 11-vuotias Erkki ajatellut: "Jos upottaisi sen tuonne Tahoslampeen, että se ei koko ajan huutaisi...". Mutta todellisuudessa Erkki-setä oli ystävällinen ja kiltti lapsille. Hän lähetti kortteja ja toi tuliaisia. Säilytin kauan erästä joulukorttia, josta paljon pidin. Se oli Jenny Nyströmin piirtämä ja siinä oli kuvattuna mökki ja lahjapaketteja. Hän oli kirjoittanut siihen "Martan mökki" ja kaikkiin paketteihin "Martalle". - Kerran olin saanut häneltä suklaapallon, jonka sisällä oli sormus. Kun sitten Märi-tätini ja Sasu Pimiän kihlajaiset olivat tulossa, kysyin, mitä kihloihin meneminen tarkoittaa. Mari-täti näytti sormusta, jonka hän antaisi Sasu-sedälle ja saisi myös tältä samanlaisen. Jolloin minä: "Oonko mie sit Erkki-setän kans kihlois, ko mie oon saant hänelt sormuksen?"

Martta Paavolainen

*
* * *
*

Metsolan luonnonpuisto kylpi auringossa ja kielojen huumaava tuoksu täytti tienoon. Oli ihana kesäinen päivä. Veljekset Pekka, Mikko ja Erkki sekä Ossi-setä, Juuso-setä ja Sasu-setä, kaikki he olivat perheineen tulleet isäni Johanneksen luo, Metsolaan, Kivennavalle, meidän kotiimme. Oli vuosi 1914.

Sauna oli lämmitetty. Nyt oli virvokkeiden aika. Me lapset pyöriskelimme ympäriinsä, kuten lasten tapa. Erkki-setä, tuo veljeksistä nuorin, vielä naimaton, jota sannottiin kaunistukkaiseksi Paavolaiseksi, oli ihailumme kohde. Hänellä ja Sasu-sedällä oli turkkilaismalliset fetsit päässä: punainen korkea lieritön hattu, josta suuri musta tupsu riippui olkapäälle. Se oli saunan jälkeinen asu. Sasu-setä neuvoi nuorta lankoaan hiustenhoidon salaisuuksiin, etteivät hiukset vain alkaisi lähteä.

Tämä oli sisarusperheiden viimeinen yhdessäolo pitkään aikaan. Aikaihmiset sen ehkä eavistivat. Ja niinpä se jäi sitä kirkkaamana lastenkin mieliin, koska se jäi viimeiseksi yhdessäoloksi Metsolassa. Minä olin silloin 5-vuotias.

Tuli vuosi 1922. Erkki-setä, tuo herttainen setämme, ja Pekka-setä, he kutsuivat sisarusperheet vielä kerran yhteen Kanneljärven kansanopistolle. - Erkki-setä lahjakkaana kasvattajana oli kaikkien ihailema. Hänen työnsä opiston johtajana oli velvoittavaa. Hän oli koko sydämestään karjalainen - Kannaksen oma poika. Hänen syvin ajatuksensa sisältyi siihen lauseeseen, jonka hän kirjoitti jokaisen oppilaansa elämänohjeeksi heidän lähtiessään opistosta kotiseuduilleen: "Elämän totuutta etsi".

Maire Hämäläinen

*
* * *
*

Nämä ovat nuoren pojan muistikuvia vuosilta 1918-1927 ja keskittynyt pääasiassa suvun juhliin ja lyhyihin vierailukäynteihin. Siihen aikaan oli Pietari Paavolaisen lapsilla tapana kutsua kaikki sisarusperheet viettämään kihlajaisia tai häitä sekä syntymäpäiviä ja muita merkkipäiviä. Näistä tapaamisista jäi jokaiselle omakohmainen muistikuva mukana olleista suvun henkilöistä.

Minun varsinaiset selkeät muistikuvani ovat lapsuusajaltani Kivennavalta, vapausodasta sekä sen jälkeiseltä ajalta. Erkki-sedästä ja Elsa-tädistä on jäänyt mieleeni matka, jonka tein äitini Vesta Paavolaisen kanssa katsomaan heidän esikoistaan Katria, melko heti hänen syntymänsä jälkeen Viipuriin. Isäni Johannes Paavolainen oli siihen aikaan Saimaan kanavan Juustilassa kanavakirjurina. - Lähdimme äidin kanssa Juustilasta pienellä laivalla Lavolan kautta Viipuriin. Kävelimme satamasta kivettyjä katuja Erkki-sedän ja Elsa-tädin kotiin, kadun nimeä en muista. Asunnosta jäi mieleeni huoneitten korkeus ja komeat huonekalut sekä makuuhuone, jonka isossa sängyssä lepäsi Elsa-täti vierellään pieni käärö, josta pilkotti pieni punainen lapsen pää. Jonkin ajan kuluttua tuli myös Erkki-setä kotiin, ja hän suorastaan säteili hyväntuulisuutta esitellessään meille suvun uutta jäsentä. Mieleeni jäi hänen hyväntuulinen olemuksensa ja iloinen ilmeensä. Muistan Erkki-sedän ja Elsa-tädin juuri sellaisina kun he ovat omassa hääkuvassaan tai siinä kuvassa, missä Katri on noin 1-vuotiaana vanhempiensa kanssa.

Seuraava muistikuva viekin jo vuoteen 1921, jolloin Kanneljärven kansanopistolla vietettiin ikimuistoista Pietari Paavolaisen jälkeläisten neljä päiväistä "sukukokousta". Erkki-setä ja Elsa-täti olivat kutsuneet kaikki elossa olevat sedän veljet ja sisaret perheineen Kanneljärven kansanopistolle. Tämä oli erinomainen oivallus, sillä tämä jäikin viimeiseksi näin suureksi veljessarjan yhdessäoloksi. Erkki-setä oli loistava isäntä ja Elsa-täti ehtoisa emäntä, he saivatkin jakamattoman kiitoksen osakseen. Lisäksi kun ilmojenhaltija suosi meitä lämpimillä ja kauniilla päivillä sekä upeilla illoilla, oli juhlamme onnistunut.

Joka päivä aloitettiin aamuhartaudella. Olihan meillä oma pappi Juuso Arra mukana. Kutakin päivää varten oli laadittu oma teemansa, jota seurattiin vapaasti muunnel- len. Ohjelmaa oli kaiken ikäisille ja hauskaa oli. Koetan muistella päivien ohjel- maa ja mitä kaikkea siellä silloin esitettiin ja tehtiin.

- Aamutoimet
- Aamuhartaus, tee tai puuro
- Huoneiden kunnostus
- Lapset ulos leikkimään, uimaan ym.
- Aamiainen
- Seurustelua, kuulumisia, tarinoita, leikkejä ym.
- Päiväkahvi
- Yhteislaulua, suvun historiaa, runoja, kerrontaa jne.
- Päivällinen
- Vanhempien päivälepo, jonka aikana lasten piti olla ulkona niin kaukana, etteivät huudot ja melu heitä häirinneet. Silloin myös uitiin sekä leikittiin äänekkäästi leikkejä läheisessä metsässä.
- Kahvi ja tee
- Sisällä juhlasalissa mm. taikuri Pentti (Pentti Arra), kuvaelmia, näytelmiä, joita olivat kirjoittaneet nuoret, piirileikkejä, tanssia, musiikkiesityksiä ym.
- Ruokailu ja kahvi
- Ohjelma jatkuu, oli mm. äitini Vesta Paavolaisen tekemän "sukukakun" reseptien kirjoitusta ja seuraavana päivänä päiväkahvilla "sukukakun" maistiaiset. Jokainen joutui vuorollaan jollain tavoin esiintymään. Kyllä meillä oli hauskaa.
- Illalla oli miesten ja naisten sauna
- Iltapala ja iltatee

Iltoja vietettiin isolla verannalla, joka sijaitsi keittiön ja työsalien edessä, siinä myös ruokailtiin. - Istuimme iltaisin samaisella verannalla kynttilöiden valossa, lauloimme ja tunnelmoimme. - Eräänä saunailtana, kun me miehet olimme saunassa, lähdimme suoraan löylystä juomaan vettä kaivolta. Kuljimme jonossa suurimmat ja vanhimmat edellä ja me pienet pojat viimeisinä. Oli sellainen suvi-ilta niin kuin vain kannaksella voi olla. Taivas ruskotti punaisena ja yölintu vihelteli säveliään. Seunalöylyn lämpimästä ihosta kohosi höyry suviyöhön niin kuin Jukolan veljeksillä kukiessamme hiljalleen ja äänettömästi kaivolle. Emme tienneet, että naiset olivat kokoontuneet viettämään iltaa tuonne verannalle ja odottelivat meitä saunasta palaaviksi. Kertoman mukaan oli ollut suorastaan upea näky, kun miehet olivat alkaneet tulla hiljalleen kesäyön hämärässä kaivolle, nostaneet tuosta yli 20 m:n syvyydestä kaivosta vettä nostokiululla, asettaneet sen kaivon kannelle, juoneet kiulun laidalta vuoron perään sekä sen jälkeen lähteneet takaisin saunaan, yhtä hiljaa kuin olivat tulleetkin. Kyllä sedällä ja tädillä oli ollut paljon työtä vetäessään näitä neljän päivän juhlia!

Isäni ollessa Kanneljärven kansanopistolla maatalousaineiden opettajana vuosina 1923-27, tulin tuntemaan toisenlaisen Erkki-sedän. Hän oli määrätietoinen opiston johtaja ja kansanedustaja. Kuitenkin hän oli aina ystävällinen ja kohtelias meille nuorille, vaikka emme sitä aina olisi ansainneetkaan.

Kanneljärveltä lähtömme jälkeen tapasin Erkki-setää ja Elsa-tätiä vain suvun merkki- päivinä. Erkki-setä oli hyvä puhuja ja seuramies, hänen kanssaan oli helppo keskustella. Hän osasi johdatella keskustelua myös vaikeissa kysymyksissä. Erkki-setä oli koko sydämeästään karjalainen. Karjalan eteen hän teki kaiken minkä ihminen voi. Lopullinen Karjalan menetyks oli hänelle suoranainen isku.

Kerran kesällä 1926 olimme isäni, Aulis-veljeni ja minä palaamassa heinäpellolta kotiin opistolle. Kuljimme peräkkäin, minä viimeisenä, opiston tallin ohi kulkevaa tietä keittiön portille päin. Samana päivänä olimme saaneet tietää, että Erkki-sedälle ja Elsa-tädille oli syntynyt poikalapsi Viipurin synnytyslaitoksella. Erkki-setä seiso huoneessa avoimen ikkunan ääressä, katsellen tuloamme. Isä pysähtyi ikkunan alle ja onnitteli setää pojan syntymän johdosta. Mieleeni on jäänyt, kuinka hänen kasvonsa tulivat onnellisen näköisiksi, kun hän hymyillen otti vastaan veljensä onnittelut. Äitini Vesta Paavolainen oli Jaakko-vauvaa ja Elsa-tätiä hakemassa Viipurista kotiin. He tulivat junalla Kanneljärven asemalle ja sieltä edelleen Kurpan Fordilla opistolle.

Muisteloita Erkki-enosta

"Muistakaa työ Mari ja Erkki, työ ootte ain viimeiset", sanottiin äidilleni ja Erkki-enolle, vaikka ruoka- ja kahvipöytien antimet olivat houkuttelemassa ihan nenän edessä. Neljätoistapäisestä lapsilaumasta Marilla ja Erkillä oli kohtalona olla ne vihoviimeiset. Se yhdisti. Jo koulunkäynti kaukana kotoa, Kuopiossa, Katri-tädin tiukassa huomassa. Siellä äitini kertoman mukaan, illalla nukuttaessa samassa huoneessa, kuului toisesta sängystä hiljainen kuiska: "Nukut sie"? "En". "Onks siul ikävä kottii"? "On", kuului itkun sekainen vastaus. - Erkki-eno on sittemmin ollut usein läsnä, äidin puheissa ja meidän kaikkien elämässä.

Meidän perhe tietysti oli joskus pahanilmanlintu ja aiheutti harmia. Olimme kerran matkalla Kanneljärvelle Erkki-enon Stubebakerilla, joka samoin kuin Erkki-enon autoilijan lakki herätti pientä ihailua, kun erään pienen kylän raitilla automme ajoi kiinni edellä ajavaan kiesiin puksahuttaen rattailla istuvan avioparin pienen vauvankäärön maahan. Siunatkoon, mikä pulina, itku ja selittely siitä alkoi. Erkki-eno selvitti asian viereisen talon tuvassa ja jatkoimme matkaa, Erkki-eno kaikkea muuta kuin hyvällä päällä. Ja voi kauhistus, minun uusi olkinen kesähattuni oli poissa, oli kai vierähtänyt auton ovesta ulos sitä avattaessa. En tiedä, kumpi oli suurempi tunne, mielipaha kadotetusta uudesta hatusta vai pelko uudesta harmista. Hattu kyllä jäi sille tielleen ja me tulimme aikanaan perille. Kun tulimme Erkki-enolaan, meni isä usein Erkki-enon kanssa opiston puolelle juttelemaan miesten asioista, me muut olimme kuka missäkin. Lastenhuoneessa leikimme tietysti omia leikkejämme, mutta öisin minun oli vaikea nukkua niin kovin kuumassa huoneessa. Meillä oli moni asia toisin, huoneen lämpötilatkin. Kun Kanneljärveltä Jaakko tai joku muu tuli meille hiihtämään hiihtolomilla, pelkäsimme usein, että joku vieraistamme sairastuu. Ja taisihan se joskus tapahtuakin. Kerran taas minä, "pimiäläisten" kurkkuvaivat kun olin saanut perinnökseni, olin huivit pään ympärillä, kun huoneen ilmakin tuntui kirvelevän kurkkua, kattamassa ruokapöytää kanneljärveläisille vieraillemme. Muistan hyvin, kuinka Erkki-eno istui vähän onnetoman näköisenä ruokasalin kellon alla pidellen nenäliinaa suunsa edessä, ettei olisi saanut tartuntaa minusta.

Pieniä sairastumisia sattui meillekin Kanneljärvellä. Kaulani oli kipeä ja sitä yritettiin penslata jolloin, mutta minä huusin kurkku suorana, vaikka Erkki-eno ja muut koettivat rauhoittaa.

Kerran taas Ilpo-veljelläni oli niin kova verenvuoto nenästä, että Erkki-eno sai kutsua lääkärin sitä tyrehtyttämään.

Vietimme usein uudenvuoden vastaanottajaisia Erkki-enolassa, ja ne olivat juhlaa, ne! Myöhemmin, jo Helsingissä ollessamme, tunsin mielihyvää, kun Erkki-eno ja muutkin keskustelivat kanssani kuin aikuisen.

Erkki-enon apua yritin kerran käyttää hyväkseni. Hain työpaikkaa sosiaaliministeriöstä ja kun tiesin, että silloinen esimieheni voi soittaa ja estää lähdön, sanoin sosiaaliministeriön silloiselle vähän mökököllille hallitussihteerille, että lisätietoja minusta saisi tarvittaessa enoltani, joka on ollut sosiaaliministerinä. Karu vastaus oli: "Minä se otan ja valitsen itse alaiseni". Työskentelin sitten mainitussa virastossa monia vuosia. - Niin, Erkki-eno, muistan hänet aina ystävällisenä, perhepiirissä, sukujuhlissa tai kadulla vastaantulevana kiireisesti kulkien, vähän taapertaen, mutta jolla aina oli aikaa vaihtaa muutama ystävällinen sana....

Ilta Pimiä-Sysiö



Pimiät vierailulla Kanneljärven opistolla. Istumassa vasemmalta Mari Pimiä, Helena Paavolainen, Salomon Joensuu (Elsan isä Viipurista), Jaakko Paavolainen, Ilpo Pimiä. Seisomassa vasemmalta Ilta Pimiä, Elsa Paavolainen, Uolevi Pimiä, Erkki Paavolainen sekä Katri Paavolainen.

KARJALAN NAINEN

KARJALAN NAINEN, NÄIN SINUT KANNAKSEN TIELLÄ,

YKS OLIT VAINEN TOISTEN JOUKOSSA SIELLÄ.

MIEHES ON VAINAA, HAUDATTU VANHALLA RAJALLA,

SURU SUA PAINAA, HEIMOSI KAIKKI ON HAJALLA.

SEASTA SAVUN KAUAAS LÄHTEHEN KULJIT,

TOIVOSSA AVUN ORVOT SYLIISI SULJIT.

RASKAS ON MIERO, RASKAAMPI HUOLIEEN TAAKKA,

KOHTELU KIERO PAINAVI MAAHAN SAAKKA.

KARJALAN NAINEN, RASKAS ON TAAKKASI KANTAA,

LOHDUTUS MAINEN LOHTUA EI VOINE ANTAA.

VOIMALLA HERRAN KESTÄ SÄ TUSKIEEN AJAN,

OIKEUS KERRAN SIIRTÄVI SUOMEMME RAJAN.

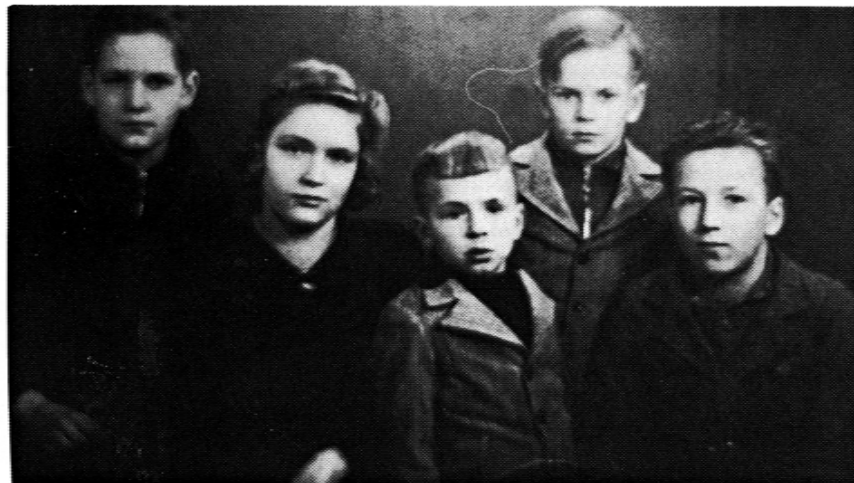
Lauri Aalto

(Lahja Vartola on saanut oheisen runon
muistoksi tekijältä syksyllä 1944)

ERÄÄN PERHEEN KOHTALO

Rajavartioston alikersantti Vihtori Paavolaisen perhe asui kotitalossaan Kivennavan Vuottaan kylässä 10 kilometrin päässä rajalta. Kun sota alkoi 30.11.1939, tuli mää-
räys, että kylän on oltava tyhjä vuorokauden kuluessa. Elvi Paavolainen lähetti van-
hemmat lapsensa Eiran ja Arvon sukulaisten kanssa, mutta piti nuorimmat, 5-vuotiaan
Raunon ja 2-vuotiaan Urhon mukanaan. He lähtivät ajamaan reellä ja hevosella, jolla
juoksi varsa vieressä. Heidän saavuttuaan Pampalan kylään, jossa oli sotaväkeä ma-
joitettuna, Elvin täytyi pysähtyä synnyttämään. Kello neljä aamuyöllä 1.12.1939 syn-
tyi poikalapsi, ja kello kuusi jatkettiin matkaa reellä. Korpiojan pysäkillä piti
päästä junaan, mutta sitä ennen täytyi piileskellä metsässä, koska aseman yllä oli
ilmataistelu. - Lappeenrannassa jätettiin Elvi ja vastasyntynyt Pertti-poika sairaal-
aan lepäämään, ja muut sukulaiset jatkoivat matkaa. - Perheen isä Vihtori kaatui
Summassa 14.2.1940. Hänet haudattiin Hauhon kirkkomaalle vasta rauhanteon jälkeen.

Tämän perheen vaiheissa tiivistyvät puolen vuosisadan takaiset Karjalan kansan kohta-
lot. Lehtemme lähettää tervehdyksen uljaalle äidille Elvi Paavolaiselle ja hänen 50
vuotta täyttäneelle pojalleen Pertti Paavolaiselle, jonka syntymäpaikka ja -aika,
Kivennapa 1.12.1939, muodostavat harvinaisen poikkeuksen kansalaistemme keskuudessa!



Perheen lapset 1940-luvun loppupuolella: vasemmalta Rauno,
Eira, Pertti, Urho ja Arvo Paavolainen.

*** KOKOUSKUTSU ***

Paavolaisten sukuseura ry:n jäsenet
kutsutaan varsinaiseen sukukokoukseen,
joka pidetään helluntai-lauantaina
2.6.1990 klo 10.00 Lahdessa
Ravintola Fellmanin tiloissa.

PAAVOLAISTEN SUKUJUHLAT

LAUANTAINA 2. KESÄKUUTA 1990

RAVINTOLA FELLMANNI KIRKKOKATU 27 LAHTI

Ohjelma:

9.30 - (11.00)	TULOKAHVIT	15.-
10.00	SUVUN VUOSIKOKOUS	
11.00	SUVUN HISTORIAA KUVIN, VIDEOKUVIN JA KERTOMUKSIN	
13.00	LOUNAS	68.-
15.00	SUKUJUHLA -Juhlakahvit	
19.00	ILLALLINEN -Ohjelmaa ruuan lomassa	90.-

Ravintolavarausten vuoksi toivomme
ennakkoilmoittautumiset sukuseuran sihteerille.
Ilmoittautuminen ei ole sitova, eikä sen puute ole este
juhlaan osallistumiselle.

Sukujuhlan ohjelma koostuu monesta pienestä osasesta,
kaikki suvun jäsenten voimin esitettyinä. Pyydämme
sinua ilmoittamaan kyvykkääksi tuntemasi suvun jäsen,
itsesi tai lähimmäinen Annikki Paavolaiselle puhelin
917-41209 tai postikortilla osoitteella: Vitsiälä,
14700 HAUHO.

Juhlissamme on myös tarkoitus pitää arpajaiset,
kuten ennenkin.

Tuokaa mukaan sopivia arpajaisvoittoja!

Sukuseuran adresseja, á 30 mk, on tilaisuuksissa
jälleen myytävänä. Samoin tarjotaan ostettavaksi
sukuseuran lehden numeroita menneiltä vuosilta,
á 10 mk.

Näkemiin Lahdessa!

